የሰ/መ/ቁ. 44226

ታህሳስ 15 ቀን 2003ዓ.ም

ዳኞች:- ተገኔ ጌታነህ

ሐጎስ ወልዱ

ተሻገር ገ/ሥላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አመልካች :- የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ ጠበቃ ሚሊዮን አሰፋ ቀረቡ

ተጠሪ :- 1. ሕብረት ኢንሹራንስ ኩባንያ
2. አቶ እየሱስወርቅ ዛፉ
3. አቶ ወርቅሸት በቀለ ደምሴ
} ጠበቃ እስራኤል ተክሌ ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ በአመልካች የወጣውን መመሪያ ሕጋዊነት አስመልክቶ ተጠሪዎች ያቀረቡትን ክርክር የሚመለከት ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው የአሁኑ ተጠሪዎች ባሁኑ አመልካች በፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመሰረቱት ክስ መነሻ ነው፡፡ የክሱ ይዘቱም ባጭሩ ተጠሪዎች የሕብረት ባንክ ባለ አክሲዮኖች መሆናቸውን፣ በ1952ዓ.ም በወጣው የኢትዮጵያ ንግድ ሕግ የአክሲዮን ማህበር አስተዳደር ለማህበረተኞች እንጂ ለሌላ ሊሰጥ እንደማይችል በአንቀጽ 347/1/ ላይ የተገለፀ፣ ከባለ አክሲዮኖች መካከል በማህበሩ ጠቅላላ ጉባኤ ማለትም በባለ አክሲዮኖች እንደሚመረጡ በአስተዳደሪነት መመረጥ የሚችለው ለሶስት አመት እንደሆነ ሆኖም ግን የኩባንያው መመስረቻ ጽሑፍ ወይም የመተዳደሪያ ደንብ እስካልከለከለው ድረስ በድጋሚ ለምርጫ መቅረብ እንደሚችል በአንቀጽ 350 ስር መደንገጉን፣ የህብረት ባንክ መመስረቻ ጽሑፍም በድጋሚ መመረጥን እንደሚፈቅድ፣ የባንኩ መተዳደሪያ ደንብም በድጋሚ መመረጥን የሚከለክል ድንጋጌ የሌለው መሆኑን፣ 1952ዓ.ም የወጣው የንግድ ሕግ የአንድ ኩባንያ ዳይሬክተር በሌላ ኩባንያ ውስጥ በዳይሬክተርነት እንዲያገለግል የሚከለክል ድንጋጌ የሌለው መሆኑን፣ አዋጅ ቁጥር 83/1986 እና 84/1986 ስለባንክ ጉዳዮች መውጣታቸውንና ለአመልካች መመሪያ የማውጣት ስልጣን የሰጡት ቢሆንም በንግድ ሕጉ ስለ ዳይሬክተሮች የተመለከቱትን ድንጋጌዎች ለውጥ ያላደረጉ ወይም ገደብ ያላደረጉ ወይም ሌላ ወገን ገደብ እንዲያስቀምጥ ስልጣን ያልሰጡ መሆኑን፣ አመልካች ባንክ የስልጣኑ ምንጭ ሁለት አዋጆች ሆነው እያለ የባንክ ስራ ፍቃድና ቁጥጥር የተሻሻለ የአዲስ ባንክ የስራ ፍቃድና የዳይሬክተሮችና የዋና ስራ አስፈፃሚ ሹመት ማጽደቂያ መመሪያ ቁጥር ኤስቢቢ/39/2006 የሚል በእንግሊዝኛ የተፃፈ መመሪያ አውጥቶ በመመሪያው ላይ በአንቀጽ 5.1.4 እና 5.1.5 ስር የተመለከቱት ድንጋጌዎች ገደብ

የሚጥሉና ከንግድ ሕጉ፣ ከሕብረት ባንክ የመመስረቻ ጹሑፍ ጋር ፍፁም የሚጋጩ መሆናቸውን ዘርዝረው አመልካች ያወጣው መመሪያ እንዲታገድና በስራ ላይ እንዳይውል እንዲወሰን ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው፡፡ የአሁኑ አመልካችም ለክሱ በሰጠው መልስ የመጀመሪያ ደረጃ መቃሚያና የፍሬ ነገር ክርክር አቅርቧል፡፡ አመልካች ለክሱ በሰጠው መልስ ፍርድ ቤቱ ጉዳዩን ለማየት ስልጣን የለውም፣ አመልካች ሕገ ወጥ መመሪያ አላወጣም፣ መመሪያው የባለ አክሲዮኖችን የመመረጥና የመምረጥ መብት አላስቀረም የሚሉ ምክንያቶችን በመዘርዘር ክሱ ውድቅ ሊሆን ይገባል ሲል ተከራክሯል፡፡ ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው የፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤትም ጉዳዩን መርምሮ አመልካች በአዋጅ ቁጥር 83/86 እና 84/86 መመሪያ የማውጣት ስልጣን የተሰጠው ቢሆንም መመሪያ የሚወጣባቸው ጉዳዮች በአዋጆቹ በተመለከቱት ጉዳዮች ላይ ብቻ በመሆኑ እና በሌሎች ህጎች በተለይም ከመመሪያው በላይ በሆኑ አዋጆች የተሰጡትን መብቶችና የተመለከቱትን ድንጋጌዎች የማይቃረን መሆን የሚገባው ስለሆነ የተሻሻለው አዲስ የባንክ ሥራ ፈቃድና የዳሬክተሮች፣ የዋና ሥራ አስፈፃሚ ሹመት ማጽደቂያ መመሪያ ቁጥር ኤስቢቢ /39/2006 ላይ በአንቀጽ 5.1.4 እና 5.1.5 ስር የተመለከቱት ድንጋጌዎች ሕጋዊ አይደሉም የሚል ምክንያት በመስጠት እነዚህ ድንጋጌዎች ተሽረዋል በማለት ወስኗል፡፡ በዚህ ውሳኔ አመልካች ባለመስማማት ይግባኙን ለፌዴራሉ ከፍተኛ ፍ/ቤት አቅርቦ ግራ ቀኙ ከተከራከሩ በኋላ የስር ፍ/ቤት ውሳኔ ፀንቷል፡፡ የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው፡፡

የአመልካች ጠበቃ መጋቢት 04 ቀን 2001ዓ.ም በፃፉት አምስት ገጽ አቤቱታ በበታች ፍ/ቤቶች ውሳኔ ላይ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል የሚሉበትን ምክንያት ዘርዝረው አቅርበዋል፡፡ ይዘቱም ባጭሩ ጉዳዩ በፍርድ ቤት ሊታይ የማይገባው መሆኑንና አከራካሪው መመሪያም የሕግ አወጣጥ ስርዓቱን መስረት አድርጎ የወጣና ከንግድ ሕጉም በላይ ተፈፃሚነት ያለው መሆኑን ዘርዝረው በጉዳዩ ላይ የተሰጠው ውሳኔ እንዲሻር ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው፡፡ ጉዳዩ ተመርምሮም ለሰበር ችሎቱ ሊታይ የሚገባው ነው ተብሎ በመታዘዙ ለተጠሪዎች ጥሪ ተደርጎላቸው ቀርበው የግራ ቀኙ የቃል ክርክር ጥቅምት 17 ቀን 2002ዓ.ም በዋለው ችሎት ተሰምቷል፡፡

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተመለከተው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታ መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ በሚከተለው መልኩ መርምሮታል፡፡ እንደመረመረውም የዚህን ችሎት ምላሽ የሚያስፈልገው አብይ ነጥብ አመልካች ባወጣው የተሻሻለ አዲስ የባንክ ስራ ፈቃድና የዳይሬክተሮች፣ የዋና ስራ አስፈፃሚ ሹመት ማጽደቂያ መመሪያ ቁጥር ኤስቢቢ /39/2006/ ስር የተመለከቱት አንቀጽ 5.1.4 እና 5.1.5 ድንጋጌዎች ሕጋዊ አይደሉም ተብሎ መሻሩ ተገቢ መሆን ያለመሆኑ ነው፡፡

በመሠረቱ ሕግ የማውጣት ስልጣን በስልጣን ክፍፍል መርህ መሠረት የሕግ አውጪው አካል ስለመሆኑ እሙን ነው፡፡ በሕግ አውጪው የመንግስት አካል የሚወጡ ሕጎች ቀዳማዊ /Primary legislations/ ተብለው የሚታወቁ ሲሆን ሌሎቹ እንደአስፈላጊነታቸው አግባብ ባለው አካል የሚወጡ የበታች ሕጎች /Subsidiary legislations/ ተብለው የሚታወቁ ናቸው፡፡ ሕግ አውጪው የመንግስት አካል በተለያዩ ቴክኒካዊ፤ ሙያዊና ማህበራዊ ምክንያቶች ቀዳሚውን ሕግ ለማስፈፀም የሚያስችሉ ዝርዝር ሕጎች ያስፈልጋሉ ብሎ ባመነ ጊዜ ጉዳዩ በቀጥታ የሚመለከተው አካል የበታች ሕጎችን እንዲያወጣ ስልጣን መስጠት የተለመደና ተቀባይነት ያለው አሰራር ነው፡፡ ይህ አሰራር በሕግም በምክንያትም የተደገፈ እና የዳበረ ልምድ ስለመሆኑ የታወቀ ነው፡፡ አሁን በተግባር ሥራ

ላይ ያለው የሕዝብ ተወካዮች ም/ቤት የሕግ አወጣጥ ሥነ ሥርዓት አዋጅ ቁጥር 14/88 አንቀጽ 2/1/ እንደሚያመለክተው ሕግ የሚላቸው አዋጅ ደንብና መመሪያዎችን ነው፡፡

ክርክሩ በተነሳበት ወቅት ተፈፀሚነት የነበረው አዋጅ ቁጥር 83/1986 ሲሆን ይህ አዋጅ ለገንዘብና ለባንክ አዋጅ የተደነገገ ሲሆን በዚህ ላይ የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ ከዚህ አዋጅ በፊት የተቋቋመ ሲሆን ባለበት እንዲቀጥል የደነገገ እና ስለ ባንኩ ዓላማዎች፣ ስልጣን እንዲሁም ተግባር በዝርዝር ተመልክቷል፡፡ እንዲሁም አዋጅ ቁጥር 84/1986 ደግሞ ለባንክ ስራ ፈቃድ ስለመስጠትና ስለመቆጣጠር የወጣ አዋጅ ነበር፡፡ በዚህ አዋጅ የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ የባንክ፣ የኢንሹራንስና የአነስተኛ ገንዘብ ተቋማትን በተመለከተ ለመስራት የሚፈለጉ ሰዎችን ፈቃድ እንዲሰጥ፣ ከፈቃዱ በኋላ ቁጥጥር እንደሚያደርግ፣ ለፈቃዱ አሰጣጥ በቅድሚያ ሊሟሉ የሚችሉ ሁኔታዎች ምን ምን እንደሆኑ ያሳያል፡፡ አዋጅ ቁጥር 83/1986 አንቀጽ 61 ድንጋጌ ሲታይም ባንኩ የተቋቋመበትን ዓላማ ለማሳካትና ይህንን አዋጅ በሚገባ በስራ ላይ ለማዋል የሚያስፈልጉ መመሪያዎችን ለማውጣት እንደሚችል ሕግ አውጪው ስልጣን ሰጥቶታል፡፡ አዋጁ በአንቀጽ 6 ስር የባንኩ ዓላማዎች የተረጋጋ የገንዘብ ሁኔታ መፍጠር፣ የአገሪቱ ገንዘብ አስተማኝ እንዲሆን ማድረግ፣ አስተማማኝ የፋይናንስ አቅም እንዲኖር ማድረግ እንዲሁም ለኢኮኖሚ እድገት አመቺ የሆኑ የክሬዲትና የምንዛሬ ሁኔታዎች እንዲመቻቹ መጣር መሆናቸውን ደንግጓል፡፡ እነዚህን ዓላማዎችን ለማስፈፀምም ብሔራዊ ባንክ ስልጣንና ተግባሩ በአዋጁ አንቀጽ 7 ስር ተመልክቷል፡፡ አዋጁ በአንቀጽ 60/2/ ስር ይህን አዋጅ የሚቃረን ማናቸውም ሕግ፣ ደንብ ወይም መመሪያ በዚህ አዋጅ ውስጥ የተመለከቱትን ጉዳዮች በሚመለከት ተፈፃሚነት አይኖረውም በሚል ደንግጓል፡፡ አዋጅ ቁጥር 84/1986 አንቀጽ 36 ደግሞ መመሪያ የማውጣት ስልጣንን ለአመልካች ሰጥቶታል፡፡ በዚሁ አዋጅ አንቀጽ 35 ስር ከአዋጁ ጋር የሚቃረኑ ማናቸውም ሕጎች በዚህ አዋጅ የተሸፈኑ ጉዳዮችን በተመለከተ ተፈፃሚነት አይኖራቸውም በማለትም ተደንግጓል፡፡

እንግዲህ አመልካች በሕግ ኃላፊነትና ተግባሩ ተለይቶ የተሰጠው ሲሆን ይህንኑ ተግባርና ኃላፊነት ለመወጣትና ሕጉን ለማስፈፀም መመሪያ የማውጣት ስልጣን በሕግ አውጪው በአዋጅ ቁጥር 83/1986 እና 84/1986 የተሰጠው መሆኑን ከላይ ከተመለከቱት ድንጋጌዎች የምንገነዘበው ጉዳይ ነው፡፡ የባንኮችን ሥራ የመቆጣጠር ተግባርና ኃላፊነት ደግሞ እንደማንኛውም ቁጥጥር የማድረጊያ ስርዓት ሊፈፀም የሚችለው የፋይናንስ ተቋሞችንና የባንኮችን ተግባርና ኃላፊነት አስቀድሞ በሕግ በመወሰን፣ ይህንኑ ተግባርና ኃላፊነታቸውን ስራ ላይ የሚያውሉበትን ደንብ እንዲኖራቸው በማድረግ እና በአመራራቸውም ላይ በተለያየ ሕጋዊ መንገዶች ቁጥጥር በማድረግ ስለመሆኑ ይታመናል፡፡ የባንኮችን ስራ የመቆጣጠር ስራ ለጉዳዩ የተለየ እውቀትና ልምድ ያለውን ተቋም /አካል/ ባለሙያ የሚያስፈልግ መሆኑ እሙን ነው፡፡ ባንኮችና የፋይናንስ ተቋማት በሰፊው የሕዝብ ጥቅም ያለባቸው መሆኑም ይታወቃል፡፡ በ1952ዓ.ም በወጣው የንግድ ሕግ የአንድ ኩባንያ ዳይሬክተር በሌላ ኩባንያ ውስጥ በዳይሬክተርነት እንዲያገለግል የሚከለክል ድንጋጌ የሌለው መሆኑና አጠቃላይ ስለ ዳይሬክተሮች የተደነገጉት ድንጋጌዎች ተፈፃሚነታቸው የነበረው ከባንክና ከፋይናንስ ተቋማት ላይ ብቻ ሳይሆን በሌሎች የንግድ ማህበራትም ላይ ጭምር መሆኑ ይታወቃል፡፡ ሕግ አውጪው ባንክና የፋይናንስ ተቋማትን በተወሰነ ደረጃ በተለየ የሕግ ማዕቀፍ እንዲገዙ አድርጓል፡፡ በ1952ዓ.ም የወጣው የንግድ ህግ በሕጎች አወጣጥ ደረጃ አዋጅ ሲሆን አዋጅ ቁጥር 83/1986 እና 84/1986ዓ.ም ተመሳሳይ ደረጃ ያላቸው ሕጎች ናቸው፡፡ በአዋጅ ቁጥር 83/1986 እና 84/1986 በሚሸፈኑ ጉዳዮች የንግድ ሕጉ የሚቃረን ከሆነ ተፈፃሚነት የሌለው መሆኑ ከሕጉቹ አወጣጥ ቅደም ተከተልና ደረጃ የምንገነዘበው ጉዳይ ነው፡፡ አዋጅ ቁጥር 83/1986 እና 84/1986 ከንግድ ሕጉ እኩል

ደረጃ ያላቸው በመሆኑና በኋላም የወጡ በመሆኑ በገንዘብና በባንክ እንዲሁም ስለ ባንክ ስራ ፈቃድ ስለመስጠትና ስለመቆጣጠር ቀዳሚ ተፈፃሚነት ያላቸው መሆኑን ከሕጎች አተረጓጎም ደንብ የምንገነዘበው ጉዳይ ነው፡፡ ስለሆነም አዋጆቹ ከንግድ ሕጉ ቀድመው የሚፈፀሙ ናቸው ከተባለ አመልካች ያወጣው መመሪያ ቁጥር ኤስቢቢ /39/2006 እነዚህ አዋጆቹን መሠረት አድርጎ የወጣ በመሆኑ ከላይ በተጠቀሱት ጉዳዮች ላይ ከንግድ ሕጉ በላይ የሚፈፀም ይሆናል፡፡ የስር ፍ/ቤት ሕጎቹ የወጡበትን ስርዓት፣ ሕጉቹ የሚፈፀሙትን ጉዳይ እና በአፈፃፀም ደረጃ ያላቸውን እርከን በአግባቡ ሳይለይ አመልካች ባወጣው መመሪያ ውስጥ የተካተቱት አንቀጽ 5.1.4 እና 5.1.5 ድንጋጌዎች ተፈፃሚነት ሊኖራቸው አይገባም በማለት እንዲሻሩ መወሰኑ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ሆኖ አግኝተነዋል፡፡ በዚህም ምክንያት ተከታዩን ወስነናል፡፡

ው ሳ ኔ

1. በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመ/ቁ 93620 ጥር 02 ቀን 2000ዓ.ም ተሰጥቶ በፌዴራሉ ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁጥር 64552 ታህሳስ 09 ቀን 2001 የፀናው ውሳኔ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁጥር 348/1/ መሠረት ተሽሯል፡፡
2. የአመልካች መመሪያ በአዋጅ ቁጥር 83/1986 እና 84/1986 መመሪያውን የማውጣት ስልጣን የተሰጠው በመሆኑ የተሻሻለው አዲስ የባንክ ስራ ፈቃድና የዳይሬክተሮች፣ የዋና ስራ አስፈፃሚ ሹመት ማጽደቂያ መመሪያ ቁጥር ኤስቢቢ /39/2006 አንቀጽ 5.1.4 እና አንቀጽ 5.1.5 ከ1952ቱ የንግድ ሕግ ጋር የሚጋጭ ነው ተብሎ ሊሻር የሚችልበት ሕጋዊ ምክንያት የለም ብለናል፡፡
3. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል፡፡

   መዝገቡ ተዘግቷል፡፡ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ሶ/በ